

שבוע לפני ההתקפה של חמאס באוקטובר 2023 הצגתי בכנס בלונדון את האפשרות שהמפעל הציוני עומד לקרוס. ההנחה שלי היתה שמדינה שקמה באמצע המאה העשרים כמפעל קולוניאלי התיישבותי בחסות בריטית, תוך גירוש רוב תושבי הארץ הילידים והכפפת הנותרים למשטר אפרטהייד וכיבוש אלים, חייבת לקיים תנאים מיוחדים מאד ולאורך זמן כדי לשמר יציבות יחסית. אחד התנאים החשובים האלה היה קיומו של שלטון שנחשב לשמאלי עם נטיות ליברליות, לפחות ע"פ הסטנדרטים של מדינות המערב. ממשלות העבודה, אף שהקימו את הקולוניאליזם הישראלי, הצליחו תמיד ליצור פסאדה של רצון בשלום. ממשלות נתניהו, ובמיוחד זו הנוכחית, ערערו את היציבות הזו.

אבל הערעור אינו דווקא בשינוי המדיניות, כי נתניהו ממשיך אותה למעשה. חשוב לזכור כי ממשלות העבודה הן שהובילו את שלושת המהלכים הקולוניאליים העיקריים: הגירוש של הפלסטינים בנכבה ומניעת שיבתם; השלמת הכיבוש של פלסטין ב-1967 והתרחבותה של ישראל פי ארבעה; הקמת ההתנחלויות בגדה המערבית, שהיום אנחנו יודעים שאינן חוקיות גם ע"פ החוק הבינלאומי. המהלך הישראלי היחיד שניתן לראותו כדה-קולוניאלי הוא הנסיגה מסיני במסגרת הסכם השלום עם מצרים והוא נעשה ע"י מנחם בגין מהימין הפוליטי.

מאז הקמתה התמודדה ישראל עם התנגדות פלסטינית עיקשת שהציבה אתגר קבוע ליציבותה. במשך עשרות שנים, רוויות באלימות של המדינה ברמות שונות, ניסתה ישראל "לנהל את הסכסוך" ולהחזיק את הפלסטינים, אזרחים ונתינים תחת כיבוש כאחד, במצב של כפיפות שיאפשר חיים "נורמליים" לאזרחים היהודים.

ממשלת הימין הקיצוני הנוכחית בישראל שמה לה למטרה לחסל את "הבעיה הפלסטינית". היא מבקשת לעשות את זה באמצעות מימוש "תכנית ההכרעה" שהגה בצלאל סמוטריץ' ב-2017 ועיקרה סיפוח מלא של הגדה המערבית ללא מתן זכויות לפלסטינים והפעלת דיכוי קיצוני כלפי מי שיתנגד. ההיגיון מאחורי התכנית הזו הוא שהריבונות של מדינת לאום יהודית במצב שמחצית מהאוכלוסיה אינה משתייכת לעם האדונים, אפשרי רק תוך הפעלת כוח אלים וקיצוני כלפי הפלסטינים. בשביל להצליח בכך, הממשלה היתה צריכה להבטיח את שלטון הימין ללא ריסונים, מה שחייב מהפיכה חוקתית שתגביל מאד את המוסדות הדמוקרטיים של המדינה. צריך, אפוא, לבטל את עצמאותו של בית המשפט העליון ולבטל כמעט לחלוטין את הפרדת הרשויות כך שהממשלה, למעשה העומד בראשה, יוכל להחליט ולבצע את מדיניותו ללא מעצורים כלשהם.

ההכרזה של הממשלה על "הרפורמה המשפטית" במרץ 2023 היה צעד אחד רחוק מידי מבחינתו של השבט החילוני הלבן בישראל. הצעד הזה, תוצאה של ביטחון עצמי מופרז, סוג של היבריס, התקבל בהתנגדות חריפה של מאות אלפי ישראלים יהודים, ללא אזרחים פלסטינים, שחרדו לגורל הדמוקרטיה היהודית שלהם. ההפגנות הנרחבות גרמו לאי יציבות עד כדי איומים בסירוב לשרת בצבא. כדי להמחיש שחיסול "הבעיה הפלסטינית" הוא המטרה, התקדמה הממשלה לקראת נורמליזציה עם סעודיה והשר לבטחון לאומי עשה כל שביכולתו לבטל את הסטטוס קוו באל אקצא ע"י ביקורים פרובוקטיביים תכופים.

לפלסטינים בעזה, שהיו נתונים מאז 2006 בסגר חונק, לא נותר אלא לנסות לפרוץ את חומת האטימות הישראלית וזו היתה מטרת ההתקפה של אוקטובר 2023. ממרחק הזמן בעוד כמה שנים, אני מעריך שנראה את 7 באוקטובר 2023 כשיאו של תהליך הדה-קולוניזציה של פלסטין.

אבל חשוב לי לשוב לניתוח המדיניות של ישראל. מה שממשלת נתניהו הנוכחית עושה, או עדיין מנסה לעשות, זה להסיר את המסיכה מפניה של ישראל כ"דמוקרטיה היחידה במזרח התיכון" בעלת "הצבא הכי מוסרי בעולם" וקלישאות נוספות. ממשלות העבודה בעבר הקפידו על מסיכת "הרצון בשלום", שניתן לקבוע כיום שהיו שקרים, כדי להמשיך לשמר את היציבות של המדינה. המפגינים נגד הממשלה ניסו להיאבק על השבתה של המסיכה אבל נראה שזו אבדה לתמיד. היא נקברה תחת הריסות עזה ומעל שנה של רצח עם בתמיכת אותו מחנה "אופוזיציוני".

המחנה הלבן בישראל, באשכנזי ברובו, התגייס לחלוטין לתמוך במסע ההרג וההרס בעזה. מחנה שאיים לסרב לשרת אם הממשלה תפגע בדמוקרטיה שלו, התייצב לשירות צבאי בעזה באחוזי התייצבות של מעלה ממאה אחוז. את פשעי המלחמה שהתרחשו בעזה הוא פטר כפי שאמרה לי חברה ב"פירות רקובים יש בכל מקום". האויב החיצוני הפלסטיני איחד מחדש את כל היהודים בישראל, ולמעט גיבורים בודדים של ממש, הם מצאו כל נימוק אפשרי להצדיק את השתתפותם בפשע הגדול ביותר שביצעו יהודים אי פעם.

אם לחזור לתזה העיקרית שלי, הסוף המתקרב של המפעל הציוני, חשוב לי להבהיר שהתהליך הזה הוא בעיקרו קריסה מבפנים. הסיבה העיקרית שלו, כפי שצינתי, היא אי האפשרות לשלוט לאורך זמן בפלסטינים שמסרבים להיעלם או להפסיק להתנגד. הקריסה הפנימית, החברתית, הכלכלית והפוליטית הם התוצאה של הסתירה בבסיס המצב הקולוניאלי. מרגע שהסתירה הזו זיעזעה את הסדר הפנימי בקרב האוכלוסייה היהודית השלטת, כתוצאה מהמהלכים הקיצוניים של ממשלת נתניהו, הסוף הוא עניין של זמן בלבד. מי שחושב שניתן להחזיר את הגלגל לאחור,

ולשקם לפחות מראית עין של דמוקרטיה ליברלית, שוגה באשליות. אין בישראל כוחות פוליטיים שירצו או יוכלו לעמוד מול מגמת הקיצוניות המתגברת והולכת.

אני חושב שניתן לחשוב על "הסוף" הזה לפחות בשלושה תרחישים שונים. יכולה להיות דה-קולוניזציה "אלג'יראית" שבה רבים מהישראלים יעזבו, כי לא יוכלו להעלות בדעתם חיים משותפים עם הפלסטינים. זו תהיה קריסה מוחלטת של המדינה והחלפתה במשטר שונה לחלוטין. החלום על פלסטין חופשית שישרור בה צדק לכל מונח באופציה הזו. התרחיש השני הוא מדינת צבא דיקטטורית. בחסות טראמפ תוכל, לפחות באופן תיאורטי, לקום מדינה עם כוח צבאי בלתי מוגבל ועם שלטון פנימי בלתי מוגבל ע"י בלמים כלשהם, שידכא בכוח הנשק כל התקוממות. ואפשר לחשוב על מדינה ענייה ונחשלת שמי שיכול יברח ממנה בזמן.

לקראת סיום אני רוצה להראות דמיון מסוים, אולי מפתיע בין התחלת המפעל הקולוניאלי הציוני לבין מצבו כיום, לקראת סופו, לטענתי. בשנת הנכבה ומיד לאחריה נכתבו בישראל כמה יצירות חשובות שהתייחסו לגירושים ולמעשי הטבח נגד האוכלוסיה הפלסטינית בפתיחות רבה, אפילו בנאיביות, כפי שכיניתי זאת בעבר. אביא כאן רק דוגמא אחת לכך. נתן אלתרמן היה ב-1948 המשורר הבולט בישראל והיה גם מקורב לשלטון. בנובמבר 1948 הוא פרסם שיר שתאר בעוצמה רבה את הטבח שביצעו חיילי צה"ל בעיר אלליד ביולי באותה שנה. ראש הממשלה בן גוריון הושפע מאד מהשיר ומקריאת האזהרה שבו, מפני ביצוע פשעי מלחמה, והביא להפצתו ב-100,000 עותקים לחיילים.

שנים ספורות לאחר מכן הכחשת הנכבה היתה למשימת המדינה בכל הרמות שלה. ישראלים גדלו ללא שמץ של מושג על שהתרחש בשנה המכוננת ההיא. מראשית שנות האלפיים, אחרי הכתיבה של של ההיסטוריונים החדשים והעבודה של זוכרות, החלו ישראלים להיחשף למה שהתרחש ב-1948. חוק הנכבה מ-2011 נתן לדיון הזה דחיפה נוספת למרות ובגלל אותו ניסיון ממשלתי פתטי להדחיקו שוב.

בשנה האחרונה אנחנו חוזים בקריאות גלויות לעשות נכבה נוספת, מה שקורה בפועל, והחיילים מצלמים את עצמם מפוצצים, שורפים ובוזזים. קריאות לנקמה והסתה בכלי התקשורת מהדהדות את קריאות מנהיגי המדינה כך שהפשעים נעשים בגלוי. ההתכחשות לביצוע רצח עם ופשעים אחרים נגד האנושות הם רק מפני שישראל רגילה להיות חסינה מעונש מאז ומתמיד ולא מוכנה לשלם את המחיר גם כיום. הדימיון בין הכתיבה החושפנית על טבח

ב-1948 לבין התיעוד העצמי של הפשעים כיום נראה כמו סגירת מעגל. הסוף פוגש את ההתחלה אבל מכאן כבר לא ניתן להתחיל מחדש.

אני מבקש לסיים עם הערה אישית. הדברים האלה שאני רואה מרחוק כיום, מבריסל, כואבים לי אישית. זה המקום שגדלתי בו. החברה הזאת הפכה לחברה ג'נוסידרית. יש לי שם ילדים ונכדים שאני חושש שיגדלו להיות חיילים בצבא הכי לא מוסרי בעולם או למצער שיגדלו לשנוא ערבים. בני משפחה קרובים שלי אומרים בשנה האחרונה דברים שאני לא מעז לצטט כאן בקול רם. אני תוהה אם הכאב הזה רלוונטי, ראוי להישמע. אני הרי לא הקורבן כאן. הכאב של יהודים, אזרחים ישראליים כמוני, גם הוא מושתק תחת מכונת ההרג הישראלית. אז תודה שהקשבתם.